

Latins indflydelse på det engelske sprogs udvikling

Det engelske sprogs historie deles normalt ind i tre perioder:

Den oldengelske periode 450 – 1150

Den middelengelske periode 1150 – 1500

Moderne engelsk 1500 –

Kelterne: Det første folk i England, hvis sprog vi har reelt kendskab til er kelterne, den oprindelige befolkning, som man også kaldte Britons. Der er ikke mange levn fra det oprindelige sprog ud over 1) En skik: Halloween (sidste dag i oktober) = All Hallow Even. og 2) Et par stednavne: The Thames og The Avon, men den gren af keltisk vi kender som gælisk tales stadig i dag af ganske mange mennesker.

Keltisk kunne kun overleve i relativt øde og gølle egne i Cornwall og Wales, i Skotlands højland samt i Bretagne.(Little Britany)

Romerne: Latin kommer til England, da landet bliver en romersk provins

55 b.c. Cæsar kommer til Den engelske Kanal og sætter over den for at invadere England. Vi ved ikke med bestemthed, hvad hans planer var med landet på dette tidspunkt. Cæsar kom lige fra erobringen af Frankrig, og det er muligt at han blot ønskede at afskrække kelterne fra at komme deres franske slægtninge, gallerne, til hjælp. I 1. forsøg møder han mere modstand, end han havde ventet, og efter at have oplevet en voldsom storm med stærkt højvande, der smadrede en del af hans flåde og forhindrede ham i sætte sit kavaleri ind sejlede han tilbage til Frankrig.

I andet forsøg den følgende sommer gik han igen i land efter at have gjort grundigere forberedelser. Det lykkedes ham nu at etablere sig i det sydøstlige hjørne af landet og han pålagde kelterne en skat, som de imidlertid aldrig betalte og derefter vendte han atter tilbage til Frankrig. Kelterne havde for vane at male sig med blå farve, når de skulle i krig, så de kunne se ekstra frygtindgydende ud, i hvert fald blev Cæsar ikke, men rejste tilbage til Frankrig.

43 a.d. Nu sker der ikke rigtig noget i de næste næsten hundrede år, men så kommer den romerske kejser Claudius. Han invaderer England og langsomt flyttes

fronten mod nord til Hadrians mur. Hadrian er en langt senere kejser, men muren blev opkaldt efter ham, fordi den blev færdig i hans regeringstid. Skotland fik romerne aldrig krammet på – landet var for vanskeligt – også rent geografisk – at erobre, men der er mange rester af små romerske militærforlægninger mange steder i Skotland. Ligeledes trængte romerne heller ikke langt ind i Wales, som lå beskyttet bag bjerge.

Der var oprør mod romerne, men den del af Storbritanien, vi kender som England, blev en romersk provins i mere end 300 år.

I begyndelsen af 400-tallet er det romerske imperium i opløsning, og de romerske legioner trækkes tilbage til Rom og efterlader Britanien, som romerne kaldte England, i kaos. Det er i dette kaos, at legenderne om Kong Arthur og Ridderne af Det runde Bord opstår. Én udgave siger, at Arthur er af delvis romersk/keltisk afstamning, og at han forsøger at bevare den romerske civilisation mod de indtrængende angelsaksere. Arkæologiske fund tyder på, at han var en historisk person, og at han var en rytterkonge fra ca 500. Angelsakserne får imidlertid afgørende fodfæste i England, og det får stor betydning for det engelske sprog. Lidt senere igen kommer vikingerne med endnu en del nye ord til sproget. Danskerne slår sig ned i Danelagen i østengland og nordmændene slår sig ned i Skotland, og deres indflydelse er betydelig. (Den norske indflydelse ses i adresser som fx: 'Stenhusmur' og i dagligdags gloser som 'bairn' – dansk, 'barn' og eng 'child' . Og udtalen af det græske indlån for ordet 'kirke', engelsk 'church', bliver på skotsk til 'kirk' på grund af nordisk udtalepåvirkning.)

Den nordiske indflydelse varer frem til 1066, hvor England erobres af William the Conqueror, han er normanner, og fransk bliver nu en væsentlig indflydelse både sprogligt og kulturelt. Siden er England ikke blevet erobret, men i hele denne periode frem til i dag har latin øvet indflydelse på engelsk.

De ældste latinske låneord

..føres ind i landet af kelterne. De havde haft handelskontakt med romerne i Frankrig, og det der havde imponeret dem mest var **romernes vejarbejde**. Snorlige brolagte veje (lat. Via strata > eng street) - rundt om romerske fæstninger var der et palisadeværk (lat. Vallum > eng. Wall) - romerne opkrævede told ved deres grænser (lat. Tolonea > eng toll. Ordet bruges også i dag i sammensætninger som tollgate og tollbooth > et bomhus hvor der opkræves vejafgift fx ved indkørsel til visse motorvejsstrækninger). Afstand målte i lat mille passuum > eng mile.

Så er der en gruppe ord for ganske **dagligdagsting**

Vinum wine

Coquina	kitchen (køkken)
Caseus	cheese
Butyrum	butter
Molina	mill (mølle)
Pondus	pound

Den tidlige romerske indflydelse ses også i **stednavne**:

Manchester
Winchester
Lancaster

Chester er alle afledt af det latinske ord for lejr castra.

Det mest sandsynlige er at latin og keltisk levede side om side. Intet tyder på, at latin erstattede keltisk, men mange keltere (sikkert især fra overklassen) var tosprogede. Da romerne forlod landet, efterlod de ikke mange sproglige levn, og meget af deres kunnen m.h.t. vejbyggeri, opvarmning af huse med varmluftskanaler og romerske bade blev glemt.

Angelsakserne

Da de romerske legioner trækkes tilbage, er der frit spillerum for de germanske stammer og i årene 400 – 500 invaderes Britannien af jyder, anglere, saksere og frisere – altså folkeslag fra Danmark, Tyskland og Holland i dag. Det er deres sprog, der fortrænger keltisk og bliver grundlaget for det engelsk vi kender i dag – altså i den udgave vi kalder oldengelsk.

Men vi skal tilbage til latinen. Da de germanske stammer slog sig ned i Britannien var kristendommen blevet statsreligion i Romerriget, og briterne kendte derfor til kristendommen. Da germanerne kom til landet blev kristendommen fortrængt til Cornwall og Wales, og i de øvrige egne erstattet med den germanske hedenske religion. Fra Cornwall og Wales blev kristendommen ført til Irland, hvor den i 200 år udviklede sig uden kontakt med kontinentet. Derfra førtes kristendommen først til Skotland, hvor munken St Columba grundlagde et kloster på en lille ø ud for Skotlands vestkyst, Iona; og derfra kom kristendommen til England på ny, denne gang altså nordfra og i en keltisk udgave.

Men i 596 sendte pave Gregor fra Rom en benediktinermunk ved navn Augustin til England for at han kunne udbrede kristendommen igen. Det sydøstlige hjørne af landet blev hurtigt omvendt og Augustin blev ærkebiskop af Canterbury – stadig

Englands kirkelige centrum – men mod nord gik det trægt. Den keltiske og den romerske kirke kom selvfølgelig på kollisionskurs, men i 664 anerkendte den keltiske den romerske kirkes overhøjhed.

Den kristne mission medførte et nyt indtag af latinske og latiniserede græske ord. En del hørte naturligvis **kirken** til:

Altar
Angel
Creed
Hymn
Mass
Pope
Psalm
Temple
Chest
Priest
Demon
School

Men der var også helt **dagligdags ord** som

Plant
Sock
Tiger
Elephant
Giant
Cucumber
Oyster
Radish
Fever

Renæssancen

Nu springer vi frem til renæssancen i 1400 – 1500 tallet. Ordet renæssance betyder genfødsel. Perioden er præget af en fornyet interesse for oldtidens græsk-romerske kultur. Og ligesom i middelalderen er latin fortsat de lærdes sprog, og det bliver latin ved med at være langt op i 1700 tallet. Det gælder videnskabsmænd som:

Polakken Copernicus (1473 – 1543)

Danskeren Tycho Brahe (1546 – 1601)

Italieneren Galilei (1564 – 1642)
Englænderen Newton (1642 – 1727) og
Svenskeren Linné (1707 – 1778)

De nye latinske ord på engelsk i denne periode tilhører først og fremmest videnskabens og kulturens sprog:

Det gælder navenord som:

Alibi
Encyclopedia
Equator
Excursion
Genius
Index
Peninsula

Og verberne

Adapt
Exist
Assassinate
Benefit

Englænderne slæbte ord ind i sproget, og nogle gange endte de med at have tre varianter af samme ord.

OE	fra fransk	fra latin
Ask	question	interrogate
Fast	firm	secure
Kingly	royal	regal
Rise	mount	ascend
Time	age	epoch

Betydningen er næsten den samme, men stillejet bliver højere mod højre

De meget markante bølger vi har set stopper her. Det skyldes, at der samtidig med beundringen for det latinske sprog, der fører til indlån, som vi har set, men også til import af latinsk syntaks som fx akk. med inf., så kan vi op gennem renæssancen se en modstrømning, der hænger sammen med den engelske reformation. Det er historien om Henrik den 8., der i 1534 erklærer, at England nu er protestantisk, og at han dermed er overhoved for Den engelske Statskirke i stedet for paven i Rom.

Samtidig erklærer Henrik, at nu skal der prædikes på engelsk. Tiden er præget af en voksende nationalfølelse og en dermed voksende interesse for at udtrykke sig på engelsk. Det førte dels til en del bibeloversættelser, og i 1611, under Kong James den 1, udsendes en Bibel, der får 2 titler

The Authorized Version eller King James' Bible

Den har sammen med Shakespeares værker haft en enorm indflydelse på det engelske sprog i mere end 300 år. Biblen kom også lige tids nok til at bevare nogle af de angelsaksiske ord, som var ved at forsvinde under påvirkning af latin og andre sprog.

Tilbageblik og opsamling

Hvis vi nu hopper frem til i dag og kigger tilbage på den udvikling der er sket og på den store påvirkning fra fransk og latin vi har set, kan man spørge sig selv om engelsk så er et romansk eller et germansk sprog? De FLESTE ord i nutidsengelsk kommer faktisk fra romanske sprog, men grammatisk og syntaktisk er engelsk et germansk sprog, og de hyppigst brugte ord i engelsk er germanske, så vi må konkludere, at engelsk grundlæggende er et germansk sprog.

Hvis vi skal samle lidt sammen på det hele, kan man sige, at latin var med fra starten og har øvet **stor** indflydelse på sproget, også gennem fransk. Man kan måske sige, at fransk indflydelse fra 1066 med William the Conqueror var en trojansk hest for latin, som fik større indflydelse på engelsk end på noget andet sprog, så man kan sige, at fransk og latin skabte et **romansk sproglag**
- men indflydelsen fra angelsakserne og vikingerne har også været meget stor, og måske er det netop kombinationen af germansk og romansk, der gør at engelsk er blevet så attraktivt som internationalt sprog.

Kilder:

Jan Svartvik, Politikens bog om Engelsk. Politikens ordbøger 2001.

Albert C. Baugh, A History of the English Language. Routledge and Kegan Paul 1951.

Karen Lemming

Thisted Gymnasium & HF

Februar 2004